

juli '59

„SUNRISE” ARTIKELENREEKS

(voor leden en belangstellenden)

Uitgave: Theosophical University Press, Pasadena, Calif.

Voor Nederland:

J. P. Brakel, Ananasstraat 98, Den Haag

De inhoud van dit blad bestaat uit vertaalde artikelen uit het tijdschrift „SUNRISE” dat uitgegeven wordt door de Theosophical University Press, Pasadena, Californië. Belangstellenden die deze vertalingen regelmatig wensen te ontvangen kunnen zich abonneren door storting van f 3.— op Postrekening 395300 t.n.v. J. P. Brakel, Anasstraat 98, Den Haag. Per jaar verschijnen ongeveer 10 nummers. Zij die zich voor het tijdschrift „SUNRISE” zelf interesseren kunnen een proefnummer aanvragen bij bovengenoemd adres.

S U N R I S E
-artikelenreeks.-

No.12

Juli 1959

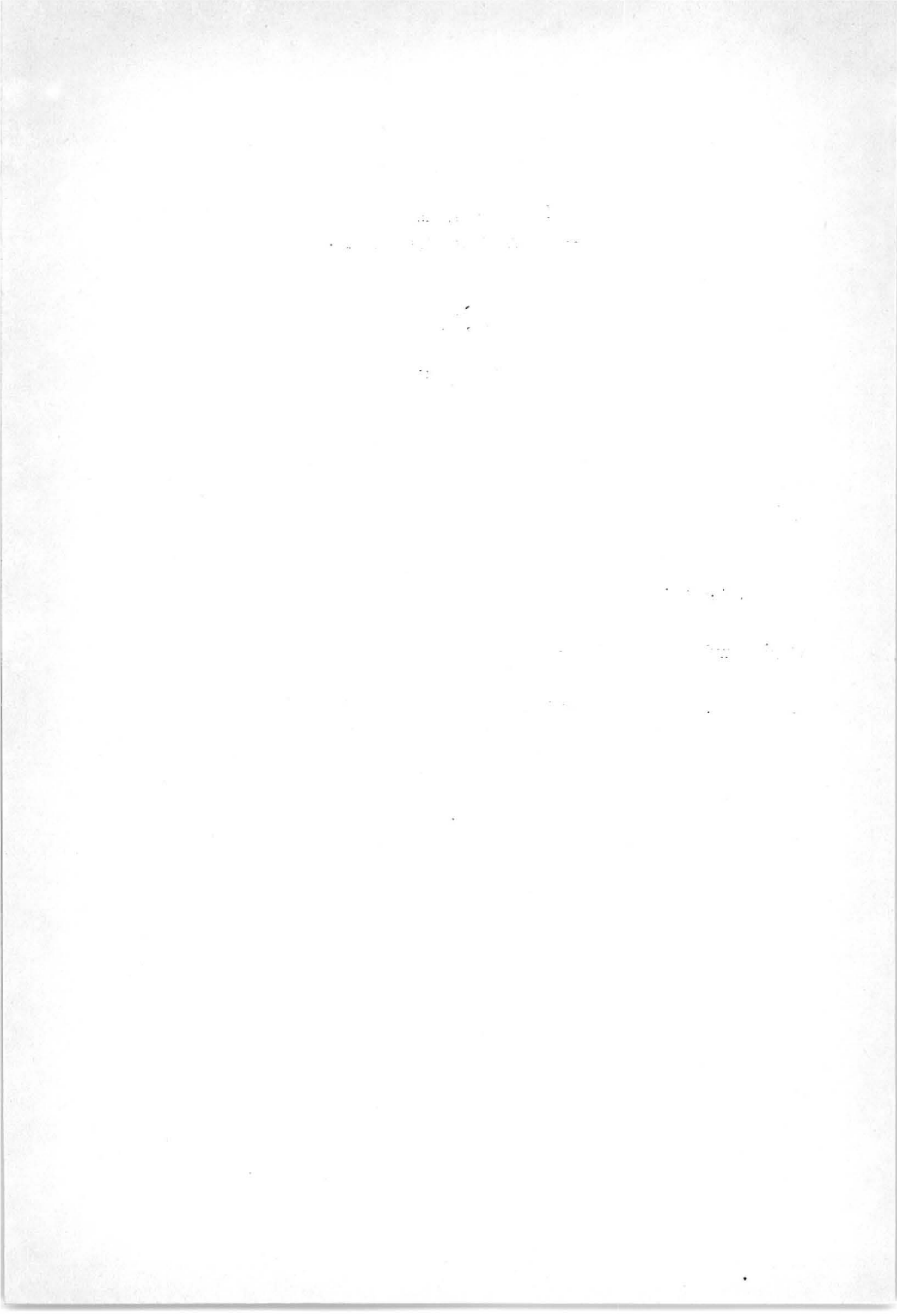
INHOUD:

Rondetafel

Onderwijs en Voortbestaan

Atomen, Mensen en Goden

-o-o-o-o-

RONDETAfel

Notities van een bespreking
over de Bhagavad Gīta.

HET MOTIEF VOOR HANDELEN.

Voorzitter: We zijn nu tot de beroemde passage gekomen: "Laat de beweegreden voor de handeling liggen in de handeling zelve en niet in de vrucht". Lester, wil jij beginnen te lezen ?

Lester: Ik zal dan beginnen met de vierde alinea op bladzij 18 van Hoofdstuk II:

" Laat de beweegreden voor de handeling liggen in de handeling zelve en niet in de vrucht. Laat de hoop op beloning U niet tot handelen aandrijven en breng ook Uw leven niet in niet-handelen door. Vervul, standvastig in Yoga, Uw plicht, O Dhananjaya, geef alle begeerten op en wees gelijkmoedig in welslagen en mislukking. Gelijkmoedigheid wordt yoga genoemd."

Voorzitter: Graag een ogenblik voor je verder gaat. Laten we ons duidelijk voor ogen houden, dat de yoga waarop hier wordt gezinspeeld die is, die beoogt "eenheid" te bereiken met het hoogste binnen in ons, door de ontplooiing van de morele en geestelijke eigenschappen en die niets te maken heeft met de lagere vormen van yoga-oefening, die een onnatuurlijke ontwikkeling van de psychische en fysieke vermogens trachten te "forceren". Daar hebben we vorige keer al over gesproken,

maar ik wou er nu nog eens de aandacht op vestigen om te voorkomen, dat onze gedachten bij wat volgt niet op een zijspoor geraken. Wil je nu doorgaan, Lester?

Lester: Ik moet zeggen dat deze alinea me altijd een raadsel is geweest. Het klinkt heel begrijpelijk, maar zodra je er werkelijk goed over nadenkt, weet je niet meer waar je aan toe bent. Maar ik laat het graag aan anderen over daarover te filosoferen.

" Handelen staat verre beneden Buddhi-Yoga, O Dhananjaya. Zoek Uw toevlucht in Buddhi; beklagenswaard zijn zij, die handelen om de gevolgen. Hij echter, die door Yoga met Buddhi één is geworden, bekommert zich om de gevolgen niet. Streef daarom naar Yoga. Yoga is wijsheid in handelen."

Ray: Krishna schijnt altijd in paradoxen te onderrichten. Eerst zegt hij tot Arjuna, dat hij op zijn motieven moet letten en zich geen zorgen moet maken over de gevolgen van zijn daden en dan waarschuwt hij hem tegen het vervallen tot niet-handelen. Dat gedeelte vind ik erg aantrekkelijk, omdat naar mijn mening tegenwoordig te veel aandacht wordt besteed aan niet-handelen, zoals het uren aaneen mediteren en dergelijk gedoe. Een ogenblik later zegt Krishna echter "handelen staat verre beneden Buddhi-Yoga (geestelijke toewijding)", waarop dan weer volgt "yoga is wijsheid in handelen". Ik vind het allemaal een beetje verwarrend. Om te beginnen zou ik willen vragen wat hij bedoelt met Buddhi-Yoga (geestelijke toewijding)?

Hazel: Ik had eigenlijk het gevoel dat, als we echt toegewijd konden zijn aan de hogere

kennis en dat is wat ik onder de uitdrukking "geestelijke toewijding" versta, we voorbereid zouden zijn om al het werk, waarvoor we komen te staan, aan te pakken op een manier, die anders absoluut onmogelijk is.

Voorzitter: Ik geloof Hazel, dat je de geest van Krishna's uitspraak hebt begrepen, althans ten dele. Maar we staan hier weer voor de moeilijkheid om bepaalde uitdrukkingen, die door de eeuwen heen een zekere filosofische betekenis hebben gekregen, in behoorlijk Engels weer te geven. De term "mental devotion" (geestelijke toewijding) was de beste uitdrukking, die de Heer Judge in die dagen kon vinden bij het vertalen van de Sanskriet term buddhi-yoga die, zoals U zich zult herinneren, eerder in dit hoofdstuk werd gebruikt voor dat pad van "toewijding", dat de ontwikkeling van de "intuïtie en het hogere denken" voorschrijft. We moeten niet vergeten, dat zo'n zeventig jaar geleden, toen deze recensie van de Gīṭā in het Engels werd gepubliceerd, het ontwikkelde publiek in het Westen niet al te goed bekend was met de Oosterse filosofie. Tegenwoordig hebben de meeste hogescholen en universiteiten, zowel in Amerika als in Europa, een leerstoel in Vergelijkende Godsdienst en de filosofische terminologie van het Hindoese en Buddhistische denken en ook uit de Perzische en Griekse literatuur wordt bestudeerd en vergeleken met de Hebreeuwse en Christelijke tradities.

De term buddhi betekent letterlijk "kennis" en is afgeleid van het werkwoord "kennen" en dat is de reden dat Gautama, toen hij omgeven werd door de volle glorie van kennis, onder de Bo Boom "Buddha" werd genoemd, de "Kenner" of de "Verlichte" - wat te vergelijken is met het Griekse Nous, dat ook "Kenner" betekent. In de filosofie

worden beide termen gebruikt voor het "geestelijk zelf" dat, naar gezegd wordt, niet alleen kennis bezit, maar ook onderscheidingsvermogen, oordeel en intuïtie. Maar zoals U ziet, heb ik er verscheidene minuten voor nodig gehad om van die ene term een ten naaste bij juiste vertaling te geven, zodat we de moeilijkheid van de Heer Judge kunnen begrijpen.

Buddhi-yoga is dus "kennis overgoten met toewijding", geestelijk begrip in tegenstelling tot het mentale redenerende vermogen; en de term "handelen" is eenvoudig onze oude vriend karma. We kunnen daarom deze alinea ongeveer als volgt weergeven: Alle handelen, dat onmisbaar is voor vooruitgang, moet worden voorafgegaan door aspiratie. Zoek toevlucht in buddhi, de hogere kennis en bereid U dan voor tot handelen, want ongelukkig zijn zij wier gehele aandacht op de gevolgen is gericht. Hij die altijd handelt met het oog gericht op het Goddelijke, zal zich geen zorgen maken over de gevolgen, want de meest waarachtige toewijding of yoga is wijsheid in handelen of het beleven van het dagelijks karma.

Frank: De opmerking van Hazel, dat de hogere toewijding in zichzelf een voorbereiding zou kunnen betekenen voor zelfs de kleinste problemen, doet mij denken aan het oude Griekse gebruik de goddelijke zegen in te roepen voor men aan iets begon. Plato doelt daar ook op in één van zijn Dialogen, als hij Critias laat vragen aan Timaeus, die de astronoom was in die groep, of hij hen niet wilde vertellen, hoe het heelal tot aanzijn kwam en ook de mens. Voor hij dat echter ging doen zegt Socrates dat hij veronderstelt, dat Timaeus natuurlijk "een beroep op de goden" zal doen. En Timaeus antwoordt dat stellig een ieder, die enig gevoel heeft voor wat juist is, de goden zal aanroepen, voor men een werk

aanvangt, hetzij dit groot of klein is.

Betty: Maar ik heb ervaren dat zelfs wanneer je motief heel goed is, het toch dikwijls verkeerd uitkomt en soms komen er des te meer moeilijkheden naarmate men meer zijn best doet.

Voorzitter: Er is een oud gezegde dat luidt: "Onze moeilijkheden houden gelijke tred met onze aspiratie". Juist door de intensiteit van ons verlangen goed te handelen en vorderingen te maken doen we letterlijk "een beroep op de goden" - doordat we een beroep doen op onze eigen innerlijke god om ons een zwaardere last op de schouders te leggen, dan ons anders zou worden gegeven. Want in rechtstreekse verhouding tot de diepte van onze oprechtheid zullen wij worden uitgedaagd onszelf recht in de ogen te zien. Vaak huiveren we bij wat wij zien; maar wanneer wij volharden in onze poging onszelf te zien zoals wij werkelijk zijn, gaan we misschien beseffen, dat wij eerder werden bekoord door de uiterlijke kant van de aspiratie, dan door de zuivere kern ervan. Als we geluk hebben zullen we vroeg of laat gezegend worden met een ernstige schok. Die kan komen in één van de talloos vele vormen van zogenaamd ongeluk; maar als de plotselinge schok van ontwaken voorbij is, en we geestelijk gesproken eens diep adem kunnen halen, zullen we deze bezoeking gaan zien als de "komst van een engel" zonder dat we dat beseften, een verborgen zegen.

Meen echter niet, dat zulk een "ontwaken" altijd een smartelijk gelaat draagt. Zeker, de weg is "recht en smal" en met beproevingen geplaveid, maar op het pad van ware aspiratie vindt men een gloed, die is geboren uit de moed en doelbewustheid van hen, die zijn voorgegaan.

Wie zijn wij om te beoordelen wat goed en wat

kwaad is? En wie kan zeggen hoeveel ongebruikt "goed" karma kan zijn opgeslagen in de schuilhoeken van de ziel, verzameld in leven na leven van ernstige toewijding aan de waarheid? Karma is karma - een verrichtte daad zal zijn bijbehorende reactie oproepen; alleen het motief moet onze aandacht hebben en niet de gebeurtenis of de "vrucht" van de handeling. Dat is de grondgedachte van dit en de volgende hoofdstukken. Als wij handelen uit een oogpunt van wat er met ons, onze familie of onze vrienden zal gebeuren, zullen wij de natuurlijke werking van de hogere wet in de weg staan. Maar als onze motieven bij ons handelen zo zuiver mogelijk zijn, kunnen wij de rest veilig aan "de goden" overlaten - en mochten de gevolgen onrechtvaardig schijnen of disharmonisch, dan kunnen wij weten dat zij precies zijn wat de ziel heeft opgeroepen voor een meer volkomen groei.

Dan: Als U het zegt klinkt het eenvoudig en zelfs praktisch, maar ik moet zeggen dat als ik probeerde niet-gehecht te zijn en niet voor bepaalde gevolgen te werken, of dat in mijn gezin was of in mijn zaken, er allerlei onvoorziene obstakels te voorschijn kwamen. Niet altijd natuurlijk. Soms gebeurden er wonderlijke dingen, wanneer ik die het minst verwachtte. Waar ik moeite mee heb zijn niet zo zeer de gevolgen als wel de kwestie van het motief. Hoe kunnen we weten, wat onze ware motieven zijn?

Louise: Ik geloof, dat als we er in zouden slaan geen persoonlijk voordeel te verlangen, de uiteindelijke gevolgen goed zouden zijn. Maar dit in beginsel te begrijpen, is heel wat anders, dan het elke dag in praktijk te brengen.

Voorzitter: Zo is het precies. Hoe kunnen we

weten wat ons ware motief is? Dat kan niemand tot in bijzonderheden, want onze motieven zijn zo vaak gemengd, omdat ze voortkomen uit de hogere en lagere delen van onze natuur en daar ook door worden beïnvloed. Er bestaat geen kant en klaar formule voor geestelijke groei, maar als ons diepste verlangen is de wil van het Goddelijke te doen - niet mijn wil maar Uw wil geschiede - dan zullen onze motieven op de duur de innerlijke leiding volgen. En juist zoals iedereen voor zichzelf moet ontdekken wat zijn "natuurlijke plicht" is, zo moet ook iedereen zijn eigen bewustzijn onderzoeken om te ontdekken wat uiteindelijk het centrale motief van zijn leven is. Eén ding is zeker, naar de mate dat wij er in slagen onze toewijding te concentreren in het "verlichte" of buddhi-deel van onze natuur, naar die mate zullen onze motieven zuiverder worden. Het spreekt vanzelf dat, als we leven en ons bewegen en ons bewustzijn geconcentreerd hebben in het geestelijk Zelf of Nous, de Kenner binnen in ons, de kracht van ons innerlijk motief onze uiterlijke gedachten en daden zal verlichten en onze motieven zullen dan automatisch de dominerende kwaliteit van onze "toewijding" weerspiegelen.

Lester: In theorie kan ik helemaal met U meegaan. Maar hoe kunnen wij niet-gehecht zijn, als je houdt van wat je doet? Want als je je hele belangstelling hebt gericht op het doen van een bepaalde taak, word je er bijna een deel van. Ligt daar niet een probleem?

Voorzitter: Dat zou kunnen, als we onze moeilijkheden van te dichtbij bezien. In beginsel is het eenvoudig en heel praktisch als we maar genoeg vertrouwen konden hebben om alles van het standpunt van het "Hoogste" te bezien. Eenvoudig gezegd, is het een kwestie van innerlijke aan-

passing van houding en motief: het offeren van alle gedachten, alle verlangens, alle handelingen op het altaar van het Zelf, het Atman of het Goddelijke binnen in ons. Als we daarin zouden slagen, al was het maar voor een korte periode, dan zouden we zien dat we een veel ruimer begrip kregen van wat niet -gehecht zijn en ook gelijkmoedigheid betekenen. Natuurlijk kunnen we niet altijd in een toestand van gelijkmoedigheid zijn, maar als we de moed hebben het te proberen, zullen we misschien een kort moment de kracht en schoonheid ondergaan, die tot ons komen wanneer we vrij zijn van bezorgdheid over onszelf.

Dit zijn niet louter woorden. Probeer het letterlijk voor een poosje; als een hele dag te lang is, dan een uur en vooral dan, wanneer U zich in een dieptepunt bevindt, waarin twijfel en vrees en wantrouwen U hebben bevangen. U zult verrast zijn over de bevrijding die over U komt en het volkomen nieuwe uitzicht dat U deelachtig zal worden. Wat zo uiterst belangrijk voor U scheen, wordt nu in het ware gezien. En wat meer is, misschien ervaart U een kortstondig maar diep besef, dat U waarlijk in diepste wezen een god bent, weliswaar gehuisvest in een tempel van vlees, maar een tempel met vele woningen, van de meest materiële, die gekenmerkt worden door begeerte en zelfzucht, tot de meest ijle, die geestelijke waarneming vertegenwoordigen.

Robert: Eén van mijn professoren in Oosterse filosofie gebruikte eens de uitdrukking "het heelal is Uw thuis". Dat is heel wat jaren geleden en nu is de wetenschap bezig dat op verbazingwekkende manier te bewijzen. Naar mijn gevoel is dat een praktische en inspirerende gedachte; maar al te vaak voelen wij bepaalde omstandigheden, die het gevolg zijn van plaats en omgeving of zelfs ons volk, als begrenzingen en beperkingen. We

slagen er niet in de Goddelijke economie te zien achter de economie en beseffen niet dat de mens, zijn leven en zijn bestemming evenzeer deel uitmaken van de Natuur als alle andere dingen die wij ons kunnen voorstellen, zoals electronen of de cellen in mijn hersens. Ongetwijfeld maakt ieder van ons deel uit van de circulatie van mededogen en goede zorg, die het hele heelal doordringt en wordt er voor ieder mens even zeer gezorgd als voor de mineralen, de bomen of de sterren. Deze gedachte ging voortdurend in mij om toen U sprak over alles te willen zien van het standpunt van het allerhoogste, waarbij we het Goddelijke in alles zien en alles in het Goddelijke.

Marie: Mag ik nog even terugkomen op de vraag van het niet-gehecht zijn, al wil ik niet de indruk wekken dat ik daaraan te veel gehecht ben. Maar ik vind het moeilijk een houding van bijna koele onverschilligheid in overeenstemming te brengen met een oprechte aspiratie om de waarheid te vinden. Als je niet werkelijk van een ideaal houdt, hoe kan je er dan naartoe groeien?

Howard: Maar er is toch een groot verschil tussen het koesteren van een ideaal en gewone begerigheid, waar we naar mijn mening van af moeten zien te komen als we willen proberen niet-gehecht te zijn.

Voorzitter: Inderdaad een enorm verschil, maar begerigheid neemt vele en verscheidene vormen aan, waarvan de meest op de voorgrond tredende, het verlangen naar bezittingen, naar rijkdom en macht op materieel gebied, de minst moeilijke is om vanaf te komen. Er zijn veel subtielere vormen van gehechtheid, zoals het willen domineren, mentaal of emotioneel; het verlangen naar

lof, vaak ten koste van anderen; de wens anderen, niet zichzelf, te verbeteren en juist hen die wij het meest liefhebben; en de meest subtiele: het overdreven verlangen een "engel van goedheid" te zijn, de zekerheid dat wij een wel-doende fee zijn en dat wij het zijn, die steeds maar geven. We kunnen alle variaties en vormen opsommen als we eerlijk zijn tegenover onszelf en zij moeten allen stuk voor stuk worden "overwonnen" als we ooit onbaatzuchtigheid willen bereiken.

Wilbur: Ik heb het gevoel, dat de meeste van onze moeilijkheden het gevolg zijn van het zich te veel zorgen maken en van het feit, dat we te veel vertoeven in de buitenste grens of omtrek van onze ervaringen, zodat telkens wanneer het levensrad een wenteling voltooid, we ons op een te hoog punt bevinden of, als de cyclus zich voortzet, vermorzeld worden onder het gewicht van onze gedachten uit het verleden. Ik probeer het zo te zien: als we er in slagen dichter bij de naaf van ons ware zelf te komen, misschien ons buddhi, zouden we iets kunnen begrijpen van wat Krishna bedoelt met niet-gehecht zijn.

Voorzitter: Dat is een goede vergelijking Wilbur en het geeft precies aan waar het hoofdstuk over gaat; wanneer we, in plaats van aan de buitenkant of omtrek van het leven te vertoeven en telkens als het wiel draait te worden verpletterd, al onze krachten konden concentreren, zoals jij zegt, op het edelste dat wij ons kunnen voorstellen, het buddhische of christos licht dat inderdaad in het geestelijk zelf verblijft, dan zouden we onvermoede bronnen van schoonheid en wijsheid aanboren. Op dit pad van niet-gehecht zijn, dat verre van saai en uitzichtloos is, beleven wij flitsen van zuivere intuïtie en diep

inzicht die, wanneer ze in "handelingen" worden omgezet, de hele wereld ten goede kunnen beïnvloeden.

Marie: Dat is prachtig, maar mijn gedachten gingen in een enigszins andere richting, nl. hoe onmogelijk het is voor sommige typen mensen de middenweg te houden. Ik doel nu vooral op hen, die hun hele hart leggen in wat ze ook doen, goed of kwaad. Zij zijn in de wolken of in de put. En toch zijn zij het soms die in staat zijn uit die hoogten iets van het grootse mee te brengen - grootse muziek, wondervolle poëzie of nieuwe wetenschappelijke denkbeelden. Ik wou graag iets horen over die kant van de zaak.

Voorzitter: De Natuur spuwt de lauven uit - ze heeft een afschuw van de zwakkelingen en de wankeelmoedigen, want wie anders dan de sterken van ziel kunnen voldoen aan de eisen, die de vooruitgang stelt? Nee, waarachtige niet-gehechtheid heeft niets te maken met de koude onverschilligheid van de zogenaamde asceet of het domme gezwog van het muilddier; ook wil het niet zeggen, dat we niet ons hele hart moeten leggen in wat we doen. Dat is nu juist precies wat Krishna voorschrijft: de ogen van het midden van de weg op te heffen en onze toewijding te richten op de toppen en toch onze voeten hier op aarde stevig op de grond van ons dharma te houden.

Er zijn altijd weer paradoxen, de Gītā staat er vol van net als andere heilige geschriften - en dat is goed daar ze ons tot denken aansporen en tot het tussen de regels lezen. Als we de hoogten van gedachte en aspiratie bestijgen, moeten we ons doel niet uit het oog verliezen en verloren raken in de mist van vage en nutteloze dromerijen; maar wanneer we met onze benen op de grond blijven, moeten we geen slaven worden van

het materiële. Wat is dan eigenlijk het geheim van niet-gehechtheid? Geef den Keizer wat des Keizers is, maar geef God wat het Goddelijke toekomt.

Er is een innerlijke plicht tegenover de ziel en buddhi in ons, de Kenner, die moet worden vervuld; als we te sterk betrokken raken in wat we liefhebben, onze familie en ons werk, onze oude en beminde denkgewoonten en zelfs onze eigen vooruitgang, verliezen we het perspectief. Dat waaraan wij ons hechten heeft de neiging onze meester te worden en er met ons vandoor te gaan, in plaats dat wij de leiders zijn van onszelf.

Ernest: De Gītā schijnt voortdurend op zijn eigen prachtige dichterlijke wijze te trachten ons bewust te doen worden van de eenheid van ons geestelijk zelf met de grote Overziel of het Universele leven. Als we die onderliggende gedachten volgen, voelen we dat inderdaad die grote oceaan van leven in ons werkt. Het komt mij voor dat, als we lezen met dat beeld in gedachten, we er iets uit zullen halen. Doen we dat niet, dan draaien we in een kringetje rond, omdat ons persoonlijk zelf voortdurend in de war zal raken en zich zal afvragen: "Hoe moet ik nu eigenlijk handelen"?

Voorzitter: Prachtig gezegd Ernest en het is volgens mij precies wat Krishna bedoelde. Als we handelen vanuit het hoger zelf, behoeven we niet te denken hoe of wat we moeten doen; dan kennen we onze plicht en voeren die uit.

Laten we nu nog één of twee alinea's verder lezen. Anders raken we zo verward in onze poging de motieven, gedachten en wil te analyseren en uit te maken of, wat ons aandrijft, aspiratie of louter zelfzuchtig verlangen is om vooruit te

komen, dat we de gelijkmoedigheid, die we misschien al hebben verworven, weer zullen verliezen !

" Hij echter, die door yoga met Buddhi één is geworden, bekommert zich om de gevolgen niet. Streef daarom naar Yoga. Yoga is wijsheid in handelen. De Wijzen, die zich met Buddhi verenigd en afstand gedaan hebben van de vrucht van handelen, bevrijd van de banden der geboorte, gaan naar het Zalige verblijf.

Wanneer Uw geestelijke ziel zich uit de strikken der zinsbegoocheling bevrijd heeft, zult ge onverschillig zijn voor hetgeen gehoord wordt en gehoord zal worden.

Wanneer Uw geestelijke ziel, afgewend van de Veda's, onbewegelijk blijft in Samadhi, zult gij Yoga bereiken. "

Tom: Er is één punt waar ik het al eerder over had willen hebben, eigenlijk al op onze vorige bespreking en dat is dat er herhaaldelijk op wordt gezinspeeld, dat we moeten proberen ons vrij te maken van de banden met het aardse leven. In deze laatste alinea las U: zij die afstand hebben gedaan van de vrucht van handelen, bevrijd van de banden der geboorte, gaan naar het Zalige verblijf. Ik kan niet inzien, dat we alleen moeten handelen om bevrijd te worden van het rad van karma of van wedergeboorte. Ik dacht, dat we hier ten volle moesten leven, al bedoel ik natuurlijk niet, dat we slaven van de stof moeten worden, zoals U het noemde. Maar ik blijf zoeken naar iets dat de weg aangeeft van de grote geestelijke leiders van het ras: het pad van mededogen, in plaats van het pad van alleen maar werken voor je eigen redding. Het is moeilijk om het precies uit te drukken.

Voorzitter: Je raakt hier aan een uiterst

belangrijke fase van de oude tradities, die tot ons zijn gekomen via generaties van Heilanden. Altijd zijn er zielen die redding zoeken voor zichzelf alleen en in de tijd dat de Gītā werd geschreven was dat één van de overheersende psychologische richtingen. Maar het feit alleen, dat we deze prachtige Gītā of "Zang van Krishna" hebben, is op zichzelf een daad van opoffering, want hoe zou deze god-mens naar de aarde kunnen zijn gekomen om te onderrichten, als hij niet had geweigerd de beloning te accepteren voor zijn zoeken in leven na leven?

Wat denk je dat de Christussen en de Buddha's, de Krishna's en de Zoroasters tot "boodschappers van de goden", "avatāra's" maakte; wat anders dan dat zij er in slaagden door eeuwenlange toewijding en zuiverheid van handelen alle krachten van hun natuur op harmonische wijze te verenigen met hun Goddelijk Zelf? Voor hen bestaat tenslotte de noodzaak van wedergeboorte niet meer; want, daar zij boven hun aardse karma zijn uitgestegen, hebben zij het "eeuwige zalige verblijf" verdiend, bevrijd van alle zorgen. Van hen die dat bereiken, zullen er velen zijn, die de smart van de worstelende mens vergeten. Maar in enkelen openbaart zich het wonder van het Offer en deze, zoals Krishna, Christus, Buddha of Apollo weigeren hun aanspraak op beloning en incarneren zich "van eeuw tot eeuw", op het voor hen aangewezen punt van de cyclus om het licht van hun met moeite verworven wijsheid te doen schijnen op het pad van het menselijk pogen.

We moeten nu eindigen. We hebben al veel avonden besteed aan dit ene hoofdstuk en er is nog veel waaraan we nauwelijks zijn toegekomen. Misschien kunnen we er de volgende keer mee klaar komen, dat wil zeggen voor deze ronde!

vertaald uit: Sunrise Mei 1959.

ONDERWIJS EN VOORTBESTAAN.

Laurence M. Gould

Het is een bekend feit, dat het gehele Amerikaanse opvoedingsstelsel, van de bewaarschool tot de universiteit, aan een ingrijpende herwaardering is onderworpen. Wat niet zo gemakkelijk wordt ingezien is, dat hier en daar de kleinere vrije kunstcolleges, die naast hun hoogopgevoerde wetenschappelijke programma's, de nadruk leggen op humanistische discipline en het aandurven uiting te geven aan de filosofie, dat ons voortbestaan niet in de eerste plaats afhangt van raketten en satellieten, maar veeleer van "ons geloof in de geestelijke, non-utilitaristische waarden." Zulk een school is het Carleton College of Northfield, Minnesota, waar Laurence M. Gould President is. Dr. Gould is een ervaren natuurkundige en bezit als zodanig een doktersgraad, maar hij heeft tevens de graad van doctor in de Rechten, Letteren en de Humaniora. Deze breedheid van instelling, die getuigt van het niet willen specialiseren, wordt weerspiegeld in de werkzaamheden van Carleton College en komt tevens tot uiting in zijn kortelings voor de studenten, de faculteit en de curatoren gehouden jaarrede, die hier vrijwel volledig wordt afgedrukt.

-Red.

Kort na de geslaagde lancering van onze eigen eerste aardsatelliet, Ontdekker I, hoorde iemand één van mijn burens uitroepen: "Goddank, die is boven. Nu voel ik me weer veilig." Dat er ergens

veiligheid bestaat is een illusie. Wanneer we van een andere veronderstelling uitgaan zou dat onze ondergang betekenen. Dat een volledig met atoomwapens gevoerde oorlog een totale vernietigingsoorlog zou zijn, wordt nu algemeen toegegeven, maar ik geloof niet dat ons zulk een oorlog te wachten staat. Waar het om gaat is niet in de eerste plaats een strijd tussen Sovjet-Rusland en onszelf om de superioriteit bij de aanmaak van satellieten, onderzeeërs en raketten - het is veeleer een strijd tussen twee opvoedingsstelsels....

Spoetnik I dramatiseerde, als op geen andere wijze mogelijk was, de geweldige omvang en hevigheid van de revolutie in de techniek, die wij doormaken. Iedereen die nadenkt moet het duidelijk zijn geworden, dat geschoold denken het belangrijkste bezit is van een natie.

Het valt ons moeilijk alle consequenties van Spoetnik I te aanvaarden. De mogelijkheid, dat een star, gelijkschakelend, dictatoriaal stelsel zich ook maar bij benadering met ons zou kunnen meten, is iets dat wij nooit hebben kunnen begrijpen. En nu dringt het plotseling tot ons door, dat een andere mogendheid, die ideologisch lijnrecht tegenover ons staat, ons in sommige opzichten vooruit is....

Ik betwijfel of er in de geschiedenis bladzijden van een meer dramatische betekenis te vinden zijn, dan de veertig jaren, die de Sovjetgeschiedenis telt. Het waren veertig jaren van "explosieve" ontwikkeling op industrieel- en op onderwijsgebied. Veertig jaar geleden, toen de Sovjets aan de macht kwamen, keken zij naar de Verenigde Staten om de oorzaken te ontdekken van onze geweldige productiviteit. Koel zakelijk ontleedden zij ons stelsel en kwamen tot de slotsom, dat het antwoord lag in het feit, dat wij meer aan onderwijs ten koste hadden gelegd, dan welke andere

natie ook en dat het zijn geld had opgebracht. Sindsdien hebben de Russen in groter mate dan wij beseften, de fundamentele opvattingen, waarop ons onderwijsstelsel berust, gecopieerd....

De Sovjets zien de noodzaak in, dat ieder kind de gelegenheid krijgt het onderwijs zo ver te volgen als zijn vermogens toestaan. Zij doen voortreffelijk werk door vroegtijdig talenten te herkennen en deze tot het uiterste te ontwikkelen, door de wetenschap en het wetenschappelijk onderzoek te belonen en door het onderwijs het eerbare en achtenswaardige beroep te maken, dat het behoort te zijn. Verder valt het feit niet te ontkennen, dat de Russen veel harder aan hun onderwijs werken dan wij. Russische jongelui gaan gedurende tien maanden van het jaar zes dagen per week naar school. Hoewel verder het leerplan van de Russische scholen naar onze maatstaf beperkt is, wordt de noodzaak van een internationale instelling algemeen en helder ingezien. Iedere leerling begint in zijn vijfde studiejaar een vreemde taal te bestuderen. Engels is het meest gewild van alle vreemde talen, omdat het een grotere hoeveelheid wetenschappelijke gegevens bevat, dan in enige andere taal te vinden is.

Amerikanen, die in de gelegenheid zijn geweest het Sovjet-onderwijs in de laatste tijd gade te slaan, maken allen melding van het hoge peil, waarop het onderricht staat. Dit was te verwachten. In Rusland ligt het totaal salaris van de voornaamste professoren in de buurt van \$ 35.000 à \$ 50.000 per jaar gerekend naar de officiële wisselkoers. Daarnaast zijn er lage belastingen, lage huren, kosteloze gezondheidszorg, kosteloos onderwijs voor hun kinderen en in geval van bijzondere prestaties - betaalde vacanties voor henzelf en hun gezin. Maar het belangrijkste is, dat er tegen de Sovjet professor wordt opgezien !

Vergelijk dit nu eens met ons eigen land. Het salaris van een lid van de Faculteit in Amerika is weinig meer dan dat van de gemiddelde industrie-arbeider. Het gemiddelde totale inkomen van een professor is ongeveer anderhalf maal dat van de industrie-arbeider. In Rusland is de meest vooraanstaande geleerde even veel waard als de grootste industrieel, terwijl in de Verenigde Staten de grootste industrieel dertig tot vijftig maal het salaris van de grootste geleerde ontvangt.

Zijn het in deze wereld, waarin het voortbestaan afhangt van het maximale gebruik van de intellectuele hulpbronnen van een natie - de Verenigde Staten of de U.S.S.R.... die dat, wat het zwaarste is, ook het zwaarst laten wegen ?

De doelstellingen, die wij bij het onderwijs moeten bereiken vragen daadwerkelijke offers, dat soort dat de noodzaak erkent de opleiding van onze kinderen te stellen boven persoonlijke luxe. In de naaste toekomst moeten wij het aantal onderwijzers verdubbelen en voor billijke salarissen zorgen. Wij moeten op zijn minst vier maal zo veel aan het onderwijs besteden als we nu doen. Het te laten voorkomen, dat wij ons dit niet kunnen veroorloven, is volkomen onzin; zoals U weet, heb ik verscheidene malen het Zuidpoolgebied bezocht, het land van de Keizerspenguin... De Keizerspenguin is ongevoelig voor sneeuwstormen en temperaturen van tachtig of meer graden onder nul. Hij is daar ongevoelig voor omdat zijn lichaam omgeven is door een dikke laag vet, waardoor hij volkomen wordt beschermd. Wij Amerikanen zijn net als de Keizerspenguin. Wij hebben ons gehuld in een mantel van weelde, die ons ongevoelig maakt voor de stormen, die om ons heen razen. In deze mantel van weelde zijn overvloedige hulpbronnen voorhanden om al wat er voor ons onderwijs nodig is behoorlijk te financieren.

Maar alleen meer geld besteden is niet genoeg.

Wij moeten het verstandiger besteden. Wij moeten de theorieën, die aan ons onderwijsstelsel ten grondslag liggen, met meer werkelijkheidszin bekijken. Wij hebben een herwaardering nodig van de kleuterschool af tot en met de universiteit.

Jefferson heeft gezegd: "Als een volk meent onwetend en tevens vrij te kunnen zijn, dan verwacht het iets wat nimmer was en nimmer zal zijn." Dit is onze leidster geweest en ik geloof, dat het lot van onze vrije republiek niet werd bepaald door het onderwijs voor iedereen toegankelijk te maken, maar het in zekere zin verplicht te stellen. Maar bij de interpretatie van deze filosofie hebben wij aangenomen, dat onze gehele bevolking tot een bepaalde hoogte kon worden opgeleid. De meeste staten stellen het onderwijs tot en met de middelbare school verplicht, of anders onderwijs tot een bepaalde leeftijd. In onze geestdrift iedereen onderrecht te geven hebben wij noodgedwongen lagere standaards aangelegd, opdat allen een "opleiding" konden ontvangen. Wij hebben te veel aandacht besteed aan de middelmatige ten koste van de begaafde jongeren, waaruit de geleerden en leiders in de natuurwetenschappen en andere takken van studie, die wij nodig hebben, moeten worden gerecruteerd.

Ik geloof, dat democratisch onderwijs betekent, dat ieder zo ver moet worden opgeleid als zijn mogelijkheden reiken. Maar onze mogelijkheden zijn verschillend. Waarom zou een jongen tot zijn zeventiende jaar op school moeten blijven, als kan worden aangetoond, dat hij de grens van zijn kunnen op zijn zevende jaar heeft bereikt? Democratisch onderwijs betekent stellig niet, dat iedereen naar de universiteit behoort te gaan. Het betekent inderdaad, dat een groot aantal mensen, die nu de universiteit bezoeken,

daar waarschijnlijk niet thuis horen. Het betekent, dat we op jongere leeftijd onderscheid moeten maken tussen kinderen met aanleg voor academisch werk en zij, die een vakopleiding of algemeen onderricht moeten hebben, en er dan nuchter naar handelen.

Het is niet mijn bedoeling een bepaalde sector van het onderwijs te critiseren. We moeten op ieder plan van het onderwijs beter werk leveren dan ooit te voren. Natuurlijk moeten we aandacht besteden aan de trage leerlingen. Natuurlijk moeten we zorgen voor de niet-volwaardigen. Maar we moeten meer zorg besteden aan het vroegtijdig herkennen van talent en we moeten dat aanmoedigen. Bij ons in de Verenigde Staten beëindigen van de beste twintig percent van hen, die naar onze middelbare scholen gaan en die geschikt zijn voor het academisch onderwijs, slechts ongeveer een vierde hun studie en tegenover iedere Amerikaanse leerling, die college gaat lopen staat één van gelijke begaafdheid, die niet naar de universiteit gaat....

We zullen op de een of andere manier moeten gaan inzien, dat onze belangrijkste hulpbronnen niet zijn ons fabelachtig productie vermogen, onze olie, of onze mijnen, maar onze intellectuele hulpbronnen. Zonder onderwijs zouden onze hulpbronnen niets betekenen. Om tot nieuwe ontwikkelingen te komen zijn nieuwe ideeën nodig. Zulke nieuwe ideeën komen uit een geoefend en wel onderricht brein. Waar het in de allereerste plaats om gaat is, dat wij de betekenis van intellectuele prestaties gaan inzien. Intussen moeten wij ons steeds voor ogen houden, dat het tekort aan natuurkundigen en ingenieurs niet is overdreven. Maar belangrijker dan de behoefte aan meer natuurkundigen en ingenieurs is, dat wij betere moeten krijgen.

Weinig Amerikanen beseffen, dat onze prestaties

op zuiver wetenschappelijk terrein van bescheiden aard zijn. Op technisch gebied waren ze schitterend, maar op het terrein van fundamenteel theoretisch onderzoek, dat de grondslag vormt van alle technisch werk, zijn wij tekort geschoten. Dr. James B. Conant, voormalig President van de Harvard Universiteit en eerste voorzitter van de National Science Board, merkte in zijn eerste jaarverslag op:

" Globaal genomen hebben de Verenigde Staten, vergeleken met Europa, tot dusver hun deel aan wetenschappelijke pioniers niet opgeleverd. Bij de bevordering der wetenschap en haar toepassing op vele vraagstukken uit de praktijk is er niets, dat eerste rangs figuren kan vervangen. Tien tweede rangs natuurkundigen of ingenieurs kunnen niet het werk doen van één eerste rangs. "

Wij staan aan het begin van de eeuw der atoom-energie. De fundamentele, theoretisch wetenschappelijke ontdekkingen, die tot deze revolutionaire prestatie hebben geleid, zijn het werk van Europese geleerden. Als Directeur van het Antarcticaal Geofysisch Jaar, weet ik uit eigen ervaring welk een nadrukkelijk tekort aan natuurkundigen er op zekere gebieden bestaat. Ondanks het lokkend avontuur en de uitzonderlijke gelegenheden tot onderzoek zijn wij niet in staat geweest het aantal en het gehalte van getrainde natuurkundigen bijeen te brengen, waarover wij graag voor ons Internationaal Geofysisch Jaar Programma in Antarctica zouden willen beschikken.

De veronderstelling, dat onze moeilijkheden door een spoed-programma zouden kunnen worden opgelost, levert groot gevaar op. Er bestaat groot gevaar voor excessen. Zeker, ik heb duidelijk gemaakt, dat we meer en betere natuurkundigen

en ingenieurs nodig hebben, maar ik wens met evenveel nadruk te zeggen, dat het rampzalig zou zijn het peil van het wetenschappelijk onderwijs omhoog te brengen, zonder het peil van het gehele onderwijs op te voeren. Wij zouden dan vervallen tot de eenzijdigheid, die het kenmerk is van het Sovjet-onderwijs. Het is stellig duidelijk, dat we zowel op staatkundig, als op wetenschappelijk en industrieel gebied beter getrainde mensen nodig hebben. Einstein moet hebben gezegd, dat politiek moeilijker is dan physica en dat de wereld groter gevaar loopt door slechte politiek dan door slechte wetenschap.

Nu de natuurwetenschappen zo sterk de nadruk krijgen, bestaat er groot gevaar, dat de kloof, die haar van andere gebieden van studie scheidt, groter zal worden. Dit zou een ramp zijn voor de gehele wetenschap. Er is geen fundamenteel verschil tussen de exacte wetenschappen en de andere wetenschappelijke gebieden en haar afscheiding van de rest is een modern verschijnsel, dat in wezen vreemd was aan de intellectuele geschiedenis van de Westerse mens. Er behoeft in het geheel geen conflict te bestaan tussen de exacte wetenschappen en de z.g. humaniora, behalve wanneer de laatste berusten op een dode wetenschap. Alles wat de mens belang inboezemt, kan humanistisch worden. Heden ten dage zijn het de natuurwetenschappen, die voor uitbreiding van kennis zorgen. Hier is het ruwe materiaal te vinden voor de zich ontwikkelende humanistische traditie van het midden van de twintigste eeuw.

De vrijzinnige traditie, die wij in Carleton College onderschrijven, gaat uit van een zekere levenseenheid. Het is echter geen automatische eenheid; het is er één, die wij voor ons zelf tot stand moeten brengen. Wij moeten de opvatting loslaten, dat er een noodzakelijke scheiding bestaat tussen de exacte wetenschappen en andere

gebieden van studie. Er behoeft geen conflict te bestaan. De wetenschap en de andere humaniora maken deel uit van een groter geheel. De wetenschap houdt zich bezig met de mens, zoals hij is en de andere humaniora met de mens, zoals hij zou moeten zijn.

Ik ben erg bang, dat de lessen van Spoetnik I niet diep genoeg zijn doorgedrongen en te spoedig vergeten zullen zijn.... Toch geloof ik niet, dat onze toekomst het meest wordt bedreigd door bommen of geleide projectielen. Ik geloof niet, dat onze beschaving op die manier ten onder zal gaan. Ik geloof, dat ze ten onder zal gaan als we onverschillig worden - als de geestelijke krachten, die bij ons het verlangen wekken rechtvaardig en nobel te zijn, in de harten der mensen sterven. Arnold Toynbee heeft er op gewezen, dat van een en twintig beschavingen van betekenis er negentien van binnen uit ten ondergingen en niet door veroveringen van buiten af. Er waren geen fanfares en er wapperden geen vlaggen, toen deze beschavingen in verval geraakten. Het ging geleidelijk; in stilte en duisternis, zonder dat iemand het merkte.

Alle's bij elkaar genomen geloof ik, dat ons probleem dieper ligt dan bij het onderwijs. Al is dit een groot vraagstuk, toch geloof ik, dat we de Russen op onderwijsgebied en in militaire kracht zouden kunnen overtreffen en nochtans falen. Herinnert U zich, dat een groot leeraar eens heeft gezegd: "Wat baat het de mens, zo hij de gehele wereld wint en schade lijdt aan zijn ziel?"

Ik geloof, dat er uiteindelijk maar één ding is dat ons kan redden en dat is, dat wij ons op andere maatstaven bezinnen. Ik geloof, dat onze zwakheid ligt in de aard der dingen, die wij najagen. Een vroegere president van de Verenigde Staten heeft eens gezegd, dat we allemaal een

"kip in de pan en twee wagens in de garage moesten hebben". Dat is een te laag bij de gronds ideaal voor een volk, wier geboorterecht vrijheid is. Het herinnert mij aan de bekende reclameslagzin: "Save the surface and you save all." (die letterlijk vertaald luidt: redt het uiterlijk en U redt alles). We hebben doel en middel met elkaar verward; we hebben het uiterlijk symbool voor de innerlijke werkelijkheid aangezien. De wereld gelooft, dat de dingen die ons leven waarde geven, worden afgemeten in termen als badkuipen, radio's, TV.'s en auto's. Misschien geloven de meesten van ons dat ook, al praten we anders.

Ik geloof, dat een vrije maatschappij alleen kan blijven bestaan, wanneer ze gedragen wordt door idealen, die steeds boven het menselijk bereik blijven - idealen, die nauwelijks verband houden met de wereld, waarin wij leven of met de wereld, die we ooit mogen verwachten te kennen. Het is de taak van het vrije onderwijs de leerling te brengen tot kennis van zichzelf en van deze wereld, want bij vrij onderwijs gaat het om het voornaamste doel van de mens nl. het scheppen en het in stand houden van waarden. Dat geeft aan onze beschaving en aan het individuele leven van de mens zin en betekenis. Dit wil zeggen, dat het onderwijs zowel van zedelijke als intellectuele aard moet zijn; het betekent, dat de ontwikkelde mens niet kan leven zonder zich in te laten met de morele vraagstukken, waarover in zijn tijd beslissingen worden genomen. Het is niet gemakkelijk dingen van zedelijke waarde te onderwijzen in een maatschappij, waarin niet eerlijkheid maar succes het hoogst wordt aangeslagen; niettemin is dit de opgave, waar wij voor staan.

Hoe minder wij denken over de fantastische wereld waarin wij leven, hoe beter voor onze

gemoedsvrede. Gemoedsvrede als doel op zichzelf is echter de bedrieglijkste van alle menselijke illusies. We zouden natuurlijk door kunnen blijven gaan met vier maal zoveel aan alcohol en tabak uit te geven als aan onderwijs en in gebreke te blijven het belang van onze intellectuele hulpbronnen in te zien. Veronderstel eens, dat we dat zouden doen - wat zou er dan gebeuren? Het tragische is, dat er niet onmiddellijk iets zou gebeuren. Er zou niet bijtijds iets gebeuren, waardoor wij in staat zouden zijn onszelf te redden....

Maar het is onze plicht, ja wij zijn genoodzaakt, over de dingen, die ik heb besproken, na te denken. Ik hoop, dat de situatie U doet schrikken. Als ze ons genoeg aan het schrikken brengt, gaan we er misschien iets aan doen.

De geschiedenis heeft ons in het bijzonder deze les geleerd, dat de middelen de uitslag bepalen. Edele doeleinden kunnen niet met minderwaardige middelen worden verwerkelijkt. Of we een geneesmiddel zoeken tegen kanker of tegen het communisme, er is maar één weg, die naar redding voert en dat is de weg der waarheid.

Geestelijk zijn wij vrij om naar eigen verkiezing te handelen. Individueel en als volk beschikken wij over kredieten op lange termijn. Met andere woorden, we hebben genoeg achter de hand. Tenslotte raakt ons krediet echter uitgeput en zitten we voor we het weten aan de grond. En het mag dan erg naar klinken, maar misschien zijn we daar dichterbij toe, dan we beseffen. De vergeldingsdag kan gauwer komen dan we denken. Te lang misschien hebben we de wezenlijke waarden opzij geschoven.

Wat ik onder wezenlijke waarden versta? Hebt U er enig idee van wat wij als Amerikanen precies geloven? Ik denk dat, wat wij geloven, veel en veel belangrijker is, dan onderzeeërs of satellieten of lange afstand-raketten. Ik geloof, dat

alles wat de mens in staat stelt om te blijven pogen, uit zijn geloof voortkomt en dat wij, individueel en als volk alleen uit ons geloof sterk worden.

Niemand verkeert in het onzekere over wat de communisten geloven. Marx heeft het duidelijk genoeg gezegd. Er heeft nooit enige twijfel bestaan over wat Hitler bedoelde. Het werd duidelijk gezegd in Mein Kampf.

Hoevelen onder ons hebben een werkelijk concreet denkbeeld van wat wij geloven - van de grondstellingen, waarop onze beschaving berust? Wij weten op een vage manier, dat we nog steeds leven in de naglans van de Magna Charta, de Onafhankelijkheidsverklaring en de Verklaring der Rechten.

Wij moeten ons van hetgeen wij geloven een zo scherp mogelijk beeld vormen, opdat wij het beter kunnen begrijpen en opdat de wereld ons beter kan begrijpen. Er bestaat een oud verhaal over een Oosters vorst, die zijn dienaar riep en hem beval wat fruit te brengen. De dienaar bracht bananen. De vorst was geprikkeld en zei: "Ik wil geen bananen, ik wens fruit." De dienaar bracht ananas en de ene vrucht na de andere, maar alles werd door de vorst geweigerd met de verklaring, dat hij geen perziken of ananas wenste, maar fruit.

Het was onmogelijk om aan zijn verlangen te voldoen. Er bestaat niet zo iets als fruit in algemene zin. Het is van onderscheiden aard. Er bestaat niet zo iets als waarheid in een algemene zin. Zij is van onderscheiden aard. Wij moeten proberen hetgeen wij geloven scherper te omlijnen. Wij moeten er mee ophouden het woord "spiritueel" te weren. Het is onze taak ons geloof in de geestelijke-niet-utilitaristische waarden, waarop het leven in Amerika van het begin af heeft berust, opnieuw te ontdekken en tot gelding te brengen.

Als wij de omvang en de ernst van de crisis van onze tijd inzien, dan dringt zich de vraag op als nooit te voren, of wij redelijk gesproken wel recht hebben te geloven, dat er voor Carleton College en soortgelijke instellingen een toekomst is - dat er een toekomst is voor de jongens en meisjes, die hopen in Carleton en dergelijke instellingen te worden opgeleid. Ik geloof, dat geen denkend mens de dogmatische uitspraak zou kunnen doen, dat de mens zal blijven voortbestaan, maar we zijn zeker gerechtigd te geloven, dat hij kan blijven voortbestaan. Zulk een verklaring impliceert een zeker geloof, niet in de wetenschap, de techniek of materiële dingen, maar in de mens zelf - een geloof in zijn gevoel voor rechtvaardigheid en in het uiteindelijk overwicht van de scheppende, samenwerkende krachten, over de wedijverende en vernietigende.

De mens is bezig de grenzen te overschrijden van een nieuwe ruimtelijke dimensie, waardoor nieuwe eisen aan zijn innerlijke hulpbronnen zullen worden gesteld. Als hij wil blijven voortbestaan, dan moet hij leren deze nieuwe ruimtelijke dimensie te betreden met een ontwikkeling in wijsheid en van karakter, die daartegen is opgewassen.

vertaald uit:
Sunrise Februari 1959.

ATOMEN, MENSEN EN GODEN.

De houding van superioriteit, die zo algemeen door moderne natuurkundigen wordt aangenomen ten opzichte van de wijsbegeerte der Ouden is evenmin gerechtvaardigd als dat zij door de feiten wordt ondersteund. Ze is grotendeels een overgeërfd denkgewoonte, waardoor die starre houding van de kerk ten opzichte van heidense kennis werd bestendigd, die onze Christelijke wereld gedurende vele eeuwen in vrijwel volkomen onwetendheid hield. De nauwkeurige navorsingen van de laatste tijd leveren telkens weer nieuwe bewijzen, dat de wijsbegeerte der Ouden geen bespiegeling is, maar dat zij de verzamelde kennis en ervaring van vervlogen grote beschavingen vertegenwoordigt.

In deze eeuw van de praktijk wordt de waarde van alle dingen bepaald naar de materiële voordelen, die ze opleveren en neemt technische doelmatigheid een overheersende plaats in. Maar de natuurkundigen zelf verloren de grond onder hun voeten toen zij probeerden de toepassing van het beginsel, waarop hun techniek berustte, verder door te voeren en daaruit een verklaring af te leiden voor verschijnselen, die zich buiten het gewone terrein van hun onderzoekingen voordeden. De biologen waren bijvoorbeeld van mening, dat het organisch leven en zijn protoplastisch medium door één of ander fundamenteel determinisme uit stof-in-beweging werden ontwikkeld. De leer van het behoud van arbeidsvermogen werd een waardevolle hulp om deze eenzijdige theorie te schragen, maar hoewel de methoden, waarop deze leer van het behoud van arbeidsvermogen berust, het denkbeeld hebben bevestigd, dat energie niet verloren gaat, maar ontelbare veranderingen kan ondergaan

en in vele vormen kan bestaan, is er, ten aanzien van energie zelf, haar wezen, hoe zij van de ene toestand in een andere kan veranderen, hoe zij van het ene naar het andere stelsel kan overgaan of hoe zijzelf haar omzetting kan bewerken in nadrukkelijk onderscheiden en eenvormige massa-formaties, geen enkele aanwijzing gedaan.

Dit doet ons denken aan de volgende uitspraak van Galileï: "Wanneer we eenmaal het willekeurig ingrijpen van een naast de verschijnselen staande Godheid aanvaarden, is iedere verklaring mogelijk en wordt de rede onttroond." Wanneer we iedere gedachte aan een speciale schepping of bovennatuurlijke tussenkomst bij onze overweging uitschakelen en het denkbeeld, dat blinde fysieke kracht zichzelf kan organiseren en de atomen en hun bewegingen richting en leiding kan geven, weigeren te aanvaarden, lijkt het gerechtvaardigd het bestaan te erkennen van een innerlijk aanwezige energie, die onder controle staat van entiteiten of wezens, wier lichamen bestaan in de vorm van cirkelbewegingen. Dat deed Plato, toen hij zei, dat beweging in kringlopen een der eerste tekenen is van afzonderlijk, vrij bestaan en hij bovendien een organische entiteit of een organisch wezen definieerde als een lichaam, dat in staat is tot handelen of handelingen kan ondergaan.

In het licht van de uitspraken der wetenschap over de atomen en hun gedragingen, lijkt deze definitie bijzonder op haar plaats. De atomen kunnen bewegen, zich verenigen en uiteenvallen. Zij kunnen magnetisch tot elkander worden aangetrokken en kunnen lichamen van een meer samengestelde aard vormen en aldus verenigd, medewerkers worden bij het verrichten van functies van zulke samengestelde lichamen. Wanneer zij worden afgestoten of losgelaten kunnen zij elders

nieuwe kansen en ervaringen zoeken.

Als wij dit inzien en aan al de prachtige en symmetrische kristalformaties denken, zoals die van opaal en diamant of de vorm van prachtige bloemen, of hoe wonderbaarlijk dierenlichamen er uitzien en tenslotte de ingewikkelde functies en fijne organen van het menselijk lichaam en bedenken, dat al die afzonderlijke lichamen door deze actieve atomen worden voortgebracht en onderhouden, staan wij voor een vraagstuk, dat voor de wetenschap van fundamentele aard is en dat wij niet kunnen afdoen door over de atomen te spreken als "bouwstenen", waaruit het heelal op een onbekende of toevallige wijze is opgebouwd. Door dat te doen beperkt de physicus welbewust dat, wat hij als echte wetenschappelijke kennis beschouwt, en eigent hij zich willekeurig het recht toe de begrenzingen vast te stellen, waar buiten alles onbekend is en onbekend moet blijven.

Deze houding kan worden teruggevoerd tot de gewoonte om nieuw bewijsmateriaal, dat in de plaats treedt van het oude te aanvaarden zonder dat de concepties waartoe dit oude materiaal in het denken leidde, terzijde te stellen. Wanneer zich eenmaal verkeerde denkbeelden in ons denken hebben vastgezet als gevestigde gewoonten, hebben zij een subtiele vasthoudendheid en zijn ze moeilijk te bestrijden. Die gewoonte kunnen we niet zien, maar alles wat wij waarnemen wordt naar haar standaard gemeten en gewogen. Zonder dat wij iets willen afdoen aan de betekenis van empirische kennis, dienen wij toch te erkennen, dat de ervaring zelf de beperkingen ervan aantoonst, doordat zij laat zien, dat de juistheid van onze waarnemingen niet uitsluitend afhangt van de waargenomen dingen, maar ook van de geestgesteldheid van de waarnemer. Terwijl ons waarnemingsvermogen afhankelijk is van onze bekwaamheid een zuiver begrip te vormen van de waarge-

nomen dingen, worden we voortdurend misleid door onze vooroordelen.

Met Plato's interpretatie van een beweging in kringlopen heeft men, naar men veronderstelt, reeds lang geleden voor goed afgedaan als één van zijn "fantastische speculaties"; en zo was het ook - maar alleen onder physici die haar als ontzenuwd beschouwden door hun eigen vooroordelen, die gebaseerd waren op Newton's meer wetenschappelijke voorstelling van een zuiver stoffelijke Natuur. Meer dan drie honderd jaar geleden, verklaarde Giordano Bruno, daarmee Plato's denkbeeld onderschrijvend, dat alles in de Natuur bestaat in een toestand van voortdurende beweging en verandering, dat alle bewegingen en veranderingen zich voltrekken op een ordelijke en uniforme wijze en zich als een volkomen en harmonieus geheel openbaren. Deze oude uitspraak is nu geheel bevestigd door de ontdekkingen van de moderne wetenschap. De grote verscheidenheid aan de ene kant en die harmonieuze eenvormigheid aan de andere kant zijn echter onvoorstelbaar zonder de erkenning van een bepaalde fundamentele bedoeling en een alles doordringende intelligentie, die daaraan leiding en richting geeft. Wanneer we het denkbeeld van een buiten de verschijnselen staand schepper terzijde stellen, maar de gedachte van een allesdoordringende, leidende intelligentie niet verwaarlozen, moeten wij erkennen, dat deze intelligentie zich juist in en door lichamen tot uitdrukking brengt, wier bewegingen en veranderingen wij waarnemen.

Het is onvoorstelbaar, dat een voortdurend in beweging zijnde en veranderende Natuur, die zoals de wetenschap erkent een samenhangend, eenvormig en harmonieus geheel vertegenwoordigt, zou zijn opgebouwd door een "toevallig samengaan van atomen". De physici moeten daarom de gedachte van een fundamenteel stoffelijke en onbezielde Natuur,

die op zichzelf zou bestaan en van een mechanische energie, die zichzelf zou organiseren en leiden, prijsgeven en moeten beginnen hun eigen bewijsmateriaal aan een ruimer inzicht te onderwerpen. Dit materiaal laat zien, dat de atomen niet alleen het vermogen bezitten tot werken, maar dat zij voortdurend, zowel gezamenlijk als afzonderlijk werk verrichten. Zij moeten daarom bestaan als zelf-handelende entiteiten, d.w.z. zoals door Plato werd gedefinieerd, als lichamen die in staat zijn tot handelen en handelingen kunnen ondergaan.

Laat ons de logische consequenties nagaan die zich voordoen, wanneer chemische atomen worden gezien als lichamen van entiteiten in een vroeg stadium van ontwikkeling, met andere woorden als "bouwers" (in plaats van "bouwstenen"). Daar alle waarneembare structuren samengesteld zijn uit atomen, moeten zulke structuren zijn ontstaan als lichamen van hogere entiteiten, die het vermogen bezitten aan de lagere entiteiten, die de functie van het bouwen van deze lichamen uitoefenen, leiding te geven en ze te coördineren. Vandaar dat alle bewegingen en vormveranderingen in de Natuur van binnen uit moeten worden geleid door een bezielend beginsel, zoals in het lichaam van de mens, en wordt de Natuur de stoffelijke openbaring van even zo vele verschillend ontwikkelde entiteiten als er verschillende vormen en toestanden van fysieke stof bestaan.

Volgens deze opvatting is de gehele Natuur opgebouwd uit eenheden, die een uitgebreide schaal van entitatief bestaan vertegenwoordigen van het meest primitieve tot het meest verheven goddelijke. Alle rijken beneden de mens vertegenwoordigen lichamen van minder ontwikkelde entiteiten en daar al deze lichamen, dat van de mens inbegrepen, de aarde en alles wat tot de aarde behoort, samenstellen, vloeit daaruit logisch voort, dat de aarde het

lichaam is van een veel hoger ontwikkeld plane-
tair wezen. Daar de aarde verder tezamen met de
andere planeten en de zon het zonnestelsel vor-
men, wordt ons zonnestelsel het lichaam van een
nog goddelijker zonne-entiteit. Wanneer we ten-
slotte ons zonnestelsel beschouwen als een van
de ontelbare cellen in het lichaam van een Cos-
mische entiteit, wordt de gehele Cosmos de meest
volkomen lichamelijke openbaring van de Godde-
lijkheid. Dit was in enkele woorden de oude op-
vatting van de hiërarchische structuur van het
Heelal, waarin iedere gradering van intelligen-
tie, voorstelbaar en onvoorstelbaar, oneindige
mogelijkheden heeft voor verdere groei en ont-
wikkeling.

De empirische wetenschap heeft de stoffelijke
Natuur bestudeerd van uit de gedachtengang, dat
zij als een onafhankelijke werkelijkheid bestond,
maar recente en dieper gaande onderzoekingen heb-
ben vele natuurkundigen overtuigd, dat de stof-
felijke Natuur een soort van begoocheling is.
Zodra wij tot het inzicht komen, dat deze illu-
sie, deze schijnbare werkelijkheid een gecon-
cretiseerd beeld is van organische werkzaamheid,
zal dat in beweging zijnde beeld zelf deze werk-
zaamheden weerspiegelen. Organische werkzaamhe-
den zijn kwalitatief en niet kwantitatief, ze
zijn metaphysisch en oorzakelijk ten opzichte
van alle stoffelijke dingen en we zullen bewijs-
materiaal moeten zien te vinden, dat het bestaan
van een actief oorzakelijk beginsel bevestigt.
Voor de stoffelijke zintuigen dit beginsel ech-
ter kunnen waarnemen, moeten er in de geest be-
paalde denkbeelden daaromtrent bestaan om te
kunnen weten waarnaar we moeten uitzien en waar
en hoe we het moeten vinden. M.a.w. we moeten
iets uit onszelf ervaringen laten opdoen voor
wij het bestaan van een dynamisch beginsel in
de Natuur kunnen gaan erkennen.

Zowel de orthodoxe godsdienst als de gangbare wetenschap waren gewend geest en stof als onderscheiden en afzonderlijke dingen met een onafhankelijk bestaan te beschouwen. Maar uit de optekeningen van een oude overlevering leren wij, dat geest en stof termen waren om de tegengestelde polen, of aspecten van bewustzijn, aan te duiden en dat dit tweevoudig bewustzijn tot het wezen der Natuur behoort. In de innerlijke en subjectieve pool van het bewustzijn, geest, zag men het leven, terwijl men in de uiterlijke of objectieve pool, stof, datgene zag, dat het leven weerstond - een noodzakelijke antithese, waardoor de geest zich openbaart. De Ouden zagen in, dat geest en stof elkander nimmer kunnen ontmoeten, maar dat zij als oorzaak en gevolg in elke handeling op intelligente wijze kunnen worden gecoördineerd en verbonden. Vandaar dat zij vasthielden aan de stelling, dat iedere handeling, die zich in de Natuur openbaart als de kracht der beweging, iets of iemand vereist, die de handeling verricht, een entiteit die in staat is tot handelen en die handeling kan ondergaan en dat het werk der Natuur door intelligente wezens moet worden geleid. Dit was de reden, waarom zij in, en achter alle fysieke structuren der Natuur, van atomen tot zonnestelsels en heelallen, een geweldige verzameling van wezens in verschillende stadia van bewustzijn zagen en tevens voor het feit, dat zij over deze verzameling spraken als een levensladder, die als brug diende tussen de tegengestelde polen der Natuur, tussen geest en stof - atomen, mensen en goden.

-Oluf Tyberg.

vertaald uit:
Sunrise October 1958.